

До спеціалізованої вченої
ради К 11.051.12 Донецького
національного університету
імені Василя Стуса
21021, м. Вінниця, проспект
Юності, 16, каб. 229

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Кулика Олега Ігоровича
«Господарсько-правове забезпечення стимулювання
виробництва енергії з використанням альтернативних
джерел», подану на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 - господарське
право; господарсько-процесуальне право**

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена низкою чинників практичного і теоретичного характеру. Так, все більшої популярності набувають ідеї сталого розвитку та «зеленої» економіки. Фахівці обстоюють думку доцільності розвитку альтернативної енергетики, обґрунтовуючи це енергодефіцитністю України, оскільки для задоволення потреб економіки та суспільства доводиться імпортувати вугілля, природній газ тощо, проте для виробництва енергії з альтернативних джерел в нашій країні є всі сприятливі умови. Ще одним вагомим аргументом називають значне забруднення навколишнього природного середовища, яке спричиняється використанням горючих корисних копалин через викиди парникових газів. Відповідно, збільшення частки енергії, виробленої з альтернативних джерел, дозволить певною мірою вирішити ці проблеми. Також збільшення обсягів виробництва енергії з використанням альтернативних джерел наблизить Україну до виконання міжнародних зобов'язань щодо збільшення частки такої енергії в

енергобалансі. Разом з тим висока вартість генеруючого обладнання та технологій, використовуваних при виробництві енергії з альтернативних джерел, зумовлює необхідність застосування господарсько-правових засобів стимулювання її виробництва.

Нормативну основу стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел утворюють положення ГК України, законів України «Про альтернативні джерела енергії», «Про ринок електричної енергії», «Про тепlopостачання», інших законів та підзаконних нормативно-правових актів. Водночас слід погодитись із дисертантом, що законодавство містить низку прогалин та спірних положень.

Питань виробництва енергії з використанням альтернативних джерел торкалися представники різних наук: Г. Б. Варламов, Г. Г. Півняк досліджували технічні аспекти такого виробництва, Г. М. Калетнік та М. М. Климчук зосередились на економічних аспектах. У правовій науці питання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел та питання стимулювання цієї діяльності висвітлювалися у роботах Г. Д. Джумагельдієвої, С. Д. Білоцького, М. М. Кузьміної, Є. Є. Шкурідіна. Проте варто наголосити, що у дослідженнях названих вчених питання господарсько-правового забезпечення стимулювання виробництва енергії з альтернативних джерел не виступали предметом самостійного наукового дослідження. Окремо слід назвати дисертаційне дослідження Е. Ю. Рибнікової, присвячене господарсько-правовому стимулюванню використання відновлюваних джерел енергії в Україні. Водночас кандидатська дисертація Е.Ю. Рибнікової вужча за об'єктом дослідження, оскільки охоплює тільки відновлювальні джерела енергії, та відрізняється предметом дослідження, спрямованим на розкриття аспектів стимулювання саме використання відновлюваних джерел енергії. Отже, у науці господарського права донині не проводилося самостійного дисертаційного дослідження питань стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел.

Викладене підтверджує актуальність обраної теми кандидатської дисертації.

Дисертацію підготовлено відповідно до плану науково-дослідних робіт Донецького національного університету імені Василя Стуса за темою «Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи» (державна реєстрація 0118U003140), в межах якої дисертантом проведено дослідження, спрямоване на розробку теоретичних положень щодо удосконалення господарсько-правового забезпечення стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел та підготовку на цій основі пропозицій з удосконалення відповідного законодавства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків, рекомендацій. Основні теоретичні положення, висновки і пропозиції представленої дисертації є обґрунтованими і переконливими. Висновки містять логічні підсумки теоретичних та практичних надбань дисертанта, відповідають змісту та визначеній меті дисертації, відображають послідовність розв'язання поставлених завдань у відповідних, структурованих розділах роботи.

Достовірність і новизна основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, базується на проведеному дисертантом аналізі нормативно-правових актів, а саме: ГК України, законів України «Про альтернативні джерела енергії», «Про ринок електричної енергії», «Про теплопостачання» «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг», інших законів та підзаконних нормативно-правових актів, а також міжнародних нормативно-правових актів, як-то: Директиви 2009/28/ЄС про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел та якою вносяться зміни до, а в подальшому скасовуються Директиви 2001/77/ЄС та 2003/30/ЄС.

Обґрунтованість сформульованих висновків та пропозицій підтверджується фактом публікації робіт за темою дисертації та апробацією результатів дослідження на науково-практичних конференціях.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що вперше у

вітчизняній науці господарського права на основі аналізу господарсько-правового забезпечення стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел доопрацьовано раніше відомі та розроблено нові положення щодо такого стимулювання і підготовлено пропозиції, направлені на удосконалення відповідного законодавства.

У роботі ґрунтовно проаналізовано питання господарсько-правового забезпечення стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел, зокрема присвячено увагу поняттю виробництва енергії з використанням альтернативних джерел в контексті об'єкта стимулювання, поняттю і видам господарсько-правових засобів стимулювання, господарсько-правовій основі, суб'єктам, умовам і порядку стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел, а також підставам і наслідкам припинення стимулювання та відповідальності за порушення законодавства у цій сфері.

У межах проведеного дослідження автором вперше запропоновано визначення виробництва енергії з використанням альтернативних джерел як об'єкта стимулювання, а саме: це – господарська діяльність з генерування енергії з альтернативних джерел на електричну або теплову енергію на об'єктах альтернативної енергетики з метою реалізації енергії (с. 3 автореферату; с. 23, 43 дисертації). Також уперше надано визначення господарсько-правових засобів стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел як сукупності економічних або організаційних за змістом та правових за формою закріплення засобів стимулюючого впливу на суб'єктів виробництва енергії з використанням альтернативних джерел, який здійснюється шляхом застосування позитивних і негативних стимулів з метою збільшення обсягів виробництва та використання енергії, виробленої з альтернативних джерел, створення сприятливих економічних умов для спорудження об'єктів альтернативної енергетики, розвитку «зеленої» економіки та забезпечення сталого розвитку України (с. 3, 12 автореферату; с. 23, 59-60 дисертації). Наведені результати заслуговують на підтримку, оскільки визначення поняття

господарсько-правових засобів стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел має суттєве практичне значення для чіткого розуміння його змісту та належного здійснення стимулювання.

Також потребує підтримки твердження дисертанта щодо виключення попередження з переліку санкцій, передбачених Законами України «Про ринок електричної енергії» та «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг», та передбачення його застосування як заходу попереджувального впливу (с. 4, 12, 14 автореферату; с. 24, 167, 181, 184 дисертації), оскільки попередження не несе додаткових негативних наслідків для правопорушника.

Певний науковий та практичний інтерес становлять результати щодо такого господарсько-правового засобу стимулювання, як інвестиційні гранти. Імпонує, що виділивши інвестиційні гранти як самостійний господарсько-правовий засіб стимулювання (с. 4, 13 автореферату; с. 25, 57, 115-116, 135-138, 154, 177, 184 дисертації), дисертант протягом всього дисертаційного дослідження послідовно розробляє цю ідею. Зокрема, пропонує умовою надання цих грантів передбачити використання суб'єктами господарювання інноваційних технологій при генеруванні енергії з альтернативних джерел енергії (с. 115-116 дисертації); робить пропозиції щодо суб'єктів та порядку надання грантів (с. 135-136 дисертації); обґрунтовує, що стимулювання у вигляді надання гранту не може бути припинено, якщо воно не носить триваючого характеру (тобто не надається частинами). Цікава думка автора щодо того, що якщо грант надається одноразово, то у разі вчинення стимульованим суб'єктом порушення, суму отриманого гранту потрібно повернути. Натомість якщо грант надається частинами, то можна вести мову як про об'єктивні підстави припинення стимулювання (наприклад, суб'єкт господарювання може прийняти рішення про приєднання до іншого суб'єкта господарювання), так і про припинення стимулювання внаслідок застосування заходів відповідальності (с. 177-178 дисертації).

Корисним здобутком дисертації також є пропозиція щодо закріплення у

Законі України «Про альтернативні джерела енергії» примірного переліку господарсько-правових засобів стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел, до яких віднесено: «зелений» тариф; гарантування викупу всього обсягу електричної енергії за аукціонною ціною; надбавку за дотримання рівня використання обладнання українського виробництва; стимулюючий тариф на теплову енергію, вироблену з використанням альтернативних джерел; податкові та митні пільги; низьковідсоткові «зелені» кредити; інвестиційні гранти; виділення земельної ділянки для будівництва об'єктів відновлюваної енергетики з визначеними технічними параметрами та технічними умовами на приєднання до електричної мережі; припинення стимулювання та застосування заходів відповідальності за порушення законодавства щодо стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел. (с. 60 дисертації). Цікаво, що за наслідками впливу вищезазначені засоби автор поділив на засоби економічного та організаційного характеру. При цьому до засобів організаційного характеру віднесено виділення земельної ділянки для будівництва об'єктів відновлюваної енергетики; всі інші – до засобів економічного характеру (с. 7, 13 автореферату; с. 53, 60 дисертації).

Заслуговує на увагу пропозиція дисертанта застосовувати такі заходи відповідальності, як повернення коштів, отриманих у якості стимулювання, чи стягнення суми податків, зборів, платежів, що підлягали нарахуванню без застосування податкової пільги у разі припинення стимулювання у вигляді застосування таких господарсько-правових засобів стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел як: «зелений» тариф; гарантування викупу всього обсягу електричної енергії за аукціонною ціною; надбавка за дотримання рівня використання обладнання українського виробництва; стимулюючий тариф на теплову енергію, вироблену з використанням альтернативних джерел; податкові та митні пільги для виробників енергії; низьковідсоткові «зелені» кредити з державною підтримкою внаслідок вчинення правопорушення.

Заслуговують на увагу також й інші пропозиції автора (наприклад, щодо уніфікації термінології), представлені в авторефераті та тексті роботи.

У цілому дисертаційне дослідження О.І. Кулика містить ґрунтовні теоретичні положення і практичні пропозиції, які об'єднані єдиним змістом, спрямовані на досягнення мети дисертаційного дослідження, свідчать про особистий внесок здобувача у науку господарського права. Представлені у роботі результати отримано з використанням сукупності загальнонаукових і спеціальних методів пізнання. Зокрема, у ході дослідження автором застосовувались формально-логічний, системно-структурний, порівняльно-правовий та формально-юридичний методи.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані при подальших дослідженнях господарсько-правового забезпечення стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел; для вдосконалення національного законодавства, що визначає господарсько-правове забезпечення стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел; у науково-дослідній роботі та навчальному процесі у рамках господарсько-правових дисциплін, призначених для студентів юридичних та економічних спеціальностей.

Відзначаючи у цілому досить високий науковий рівень дослідження, слід висловити окремі зауваження та вказати на спірні положення дисертації.

1. У деяких висновках дисертанта превалює економічна складова, зокрема, наведене стосується права уряду на визначення обсягу електроенергії, яка може бути викуплена за «зеленим» тарифом на календарний рік; зміни формули перерахунку «зеленого» тарифу суб'єктам господарювання з урахуванням у ній індексу інфляції. Проте у цих випадках дисертанту варто було більше зосередитися на висновках та пропозиціях господарсько-правового характеру.

До того ж, вважаючи за необхідне законодавчо закріпити право уряду на визначення обсягу електроенергії, яка може бути викуплена за «зеленим»

тарифом на календарний рік, дисертант пропонує реалізувати зазначену пропозицію за аналогією зі схожим порядком, що визначений у ст. 9³ Закону України «Про альтернативні джерела енергії» стосовно гарантування викупу всього обсягу електричної енергії за аукціонною ціною (с. 123 дисертації). Однак, ця пропозиція потребує уточнення та додаткової аргументації, оскільки все обґрунтування необхідності та доцільності закріплення такого права за урядом зводиться лише до посилання на досвід Республіки Польщі.

2. У якості вдалого зарубіжного досвіду стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел автор приводить приклад Республіки Польща, де законодавством передбачено право брати участь в аукціонах щодо стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел суб'єктам господарювання іноземних держав (с. 78 дисертації). Проаналізувавши наведений досвід автор робить висновок про доцільність його запозичення шляхом реалізації в Україні можливості брати участь в аукціонах, які передбачені ст. 9³ Закону України «Про альтернативні джерела енергії», суб'єктам господарювання іноземних держав, за умови надання рівноцінного стимулювання українським виробникам енергії з використанням альтернативних джерел у державі, де зареєстрований такий суб'єкт господарювання (с. 8 автореферату; с. 78-80 дисертації). Водночас ідея взаємного стимулювання не отримала належного розвитку у дисертаційному дослідженні. Так, ця пропозиція мала б знайти своє відображення у підрозділі 2.1 дисертації, де надається характеристика у тому числі стимульованим суб'єктам. Не знайшли свого відображення і порядок взаємного стимулювання; питання позбавлення такого стимулювання.

3. На сторінці 175 автор робить категоричний висновок, що призначення керуючого (тимчасової адміністрації) для управління енергопостачальником не є санкцією за порушення законодавства у сфері виробництва енергії з використанням альтернативних джерел. При цьому автор спирається на відсутність такої санкції у чинному законодавстві та на думку В.С. Щербини. Проте останній, зазначаючи про недоліки застосування такої санкції у сфері

електроенергетики, все ж не виключає правову природу призначення керуючого (тимчасової адміністрації) для управління енергопостачальником як санкції (джерело 273 дисертації). У цілому в науковій літературі переважає думка про віднесення призначення керуючого (тимчасової адміністрації) для управління енергопостачальником до переліку санкції, тож пропозиція автора щодо виключення її з переліку мала б знайти більш детальне обґрунтування.

4. У цілому не заперечуючи проти ідеї щодо надання низьковідсоткових «зелених» кредитів з державної підтримкою, варто відмітити наявну непослідовність в її обґрунтуванні. Так, на сторінках 134, 135 дисертації автором запропоновано законодавчо закріпити порядок надання цих кредитів шляхом утворення при Держенергоефективності відповідного фонду для фінансування будівництва об'єктів альтернативної енергетики. Автор пропонує, що суб'єкт господарювання, який буде зацікавлений в отриманні низьковідсоткового кредиту на такі цілі, має звернутися до Держенергоефективності із відповідною заявою. Натомість у підрозділі 2.1. роботи серед повноважень Держенергоефективності зазначена пропозиція не знайшла свого відображення.

5. Розкриття питання припинення стимулювання виробництва енергії з альтернативних джерел було б більш завершеним, аби дисертант також піддав аналізу порядок припинення такого стимулювання, наслідки певних підстав припинення стимулювання (наприклад, зупинення ліцензії) та правові наслідки оскарження припинення стимулювання.

Загальний висновок по дисертації. Висловлені коментарі не ставлять під сумнів верифікацію результатів дослідження, новизну, наукову цінність і достовірність висловлених у роботі положень та висновків. Зауваження є дискусійними, обумовлені складністю наукового дослідження і не знижують загальної позитивної оцінки дисертації.

Дисертаційна робота добре структурована та оформлена належним чином. Зміст автореферату відповідає тексту дисертації, відбиває логіку викладу та містить основні результати роботи. Зміст дисертації свідчить про

вільне володіння дисертантом предметом дослідження. Викладені в дисертації рекомендації щодо удосконалення чинного законодавства України є теоретично обґрунтованими та аргументованими.

Публікації в достатній кількості опубліковано у виданнях, визначених МОН України для оприлюднення положень дисертації. За темою дисертації опубліковано 14 наукових праць, з яких 5 статей – у фахових наукових виданнях, перелік яких затверджений у встановленому порядку, 1 стаття в зарубіжному фаховому виданні, 1 стаття у виданні, яке включено до міжнародних наукометричних баз, 6 публікацій за матеріалами науково-практичних конференцій, та 1 публікація розділу у зарубіжній колективній монографії.

Вищевикладене дозволяє стверджувати, що дисертація «Господарсько-правове забезпечення стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел» є ґрунтовним, самостійним дослідженням, як за змістом, так і за формою відповідає вимогам пунктів 9 та 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Кулик Олег Ігорович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 - господарське право; господарсько-процесуальне право.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного,
господарського права та процесу
Академії адвокатури України

О.В. Гарагонич

Лізіше О.В. Гарагонича завідувач
референтом Т.Д. Керемітчи

